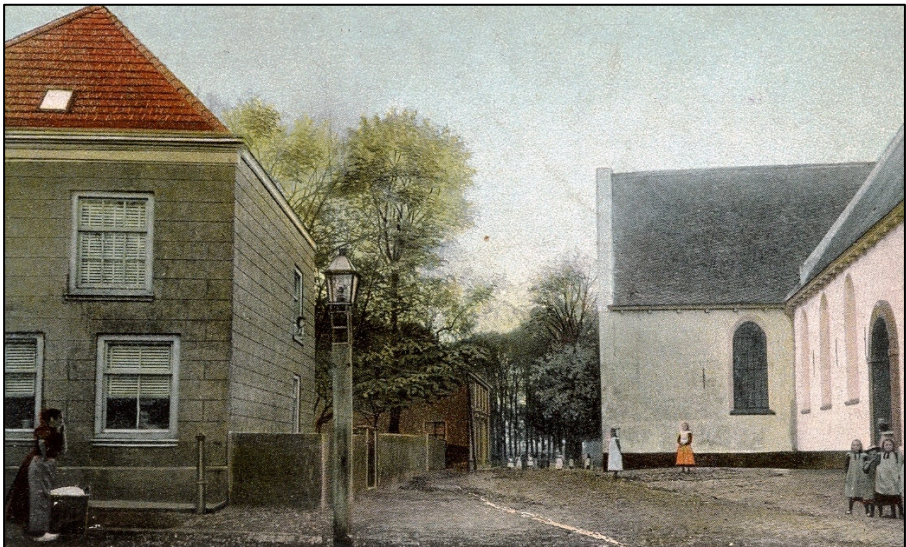

Lek en Huibert Kroniek

12e jaargang nr. 2, mei 2010

Periodiek van de Vereniging Historisch Lexmond en Hei- en Boeicop

VERENIGING HISTORISCH LEXMOND EN HEI- EN BOEICOP
opgericht 14 oktober 1998

Beschermheer	Dr. M. Bijleveld van Lexmond
Bestuur	W. van Zijderveld, voorzitter M.J. van de Graaf, secretaresse A. de Wit, penningmeester W. van Honk, vice voorzitter J. den Besten-Spek S. de Ridder J.A. Schaafsma
Secretariaat	M.J. van de Graaf Hei en Boeicopseweg 4 4126 RJ Hei- en Boeicop e-mail: van_de_graaf@zonnet.nl
Ledenadministratie	A. de Wit Kortenhoevenseweg 32 4128 CR Lexmond tel. 0347-341502 e-mail: adewit1@solcon.nl
Redactie Lek en Huibert Kroniek	S. de Ridder e-mail: ridders@wanadoo.nl
Het Laakhuis	De Laak 22 4128 CB Lexmond
Website	www.vhlhb.nl

CONTRIBUTIE 2010
Rekeningnummer:
3360.32.587

Leden	€ 15,00
Steunleden	€ 6,00
Buitenleden	€ 21,00

DUURZAAM, VROEGER EN NU

W. van Zijderveld

De betekenis van het woord ‘duurzaam’ is volgens het woordenboek: lang durend; weinig aan slijtage of bederf onderhevig; lang goed blijvend. Het betekent dus dat iets een lange levensduur heeft of langdurig wordt gebruikt of dienst kan doen. Dat was vroeger heel gewoon. Kleding werd hergebruikt en jongere broertjes en zusjes, neefjes en nichtjes, waren de tweede of derde gebruiker van een kledingstuk. Dat was natuurlijk niet leuk, maar meestal was er geen geld om steeds maar weer nieuwe spullen aan te schaffen. Etensoverblijfselen werden vaak een volgende keer opgegeten en daar kon meestal toch nog een smakelijke maaltijd van worden bereid. Noodgedwongen gingen de mensen vroeger dus duurzamer met hun spullen en hun eten om dan tegenwoordig. Grondstoffen waren daarom minder nodig, omdat alles een veel langere levensduur had. Het begrip zuinigheid had toen nog een positieve klank.

Tegenwoordig is dat wel anders. Door goedkope kleding, schoeisel en apparatuur uit Azië is het voor bijna iedereen geen enkel probleem meer om zeer regelmatig iets nieuws aan te schaffen. Het is niet voor niets dat de kleding-inzamelpunten en de kringloopzaken bedolven worden onder een enorme hoeveelheid spullen. Wat via die kanalen wordt weggedaan, heeft tenminste nog de kans te worden hergebruikt, maar voor veel andere spullen geldt dat niet. Oude apparatuur, die nog goed functioneert maar waaraan geen status meer kan worden ontleend, wordt al snel en gemakkelijk vervangen. Dat heeft dus niets meer met duurzaamheid te maken. Consumenten worden nu alleen nog maar voor de gek gehouden door commerciële termen als duurzaam bankieren, duurzaam ondernemen enz. Er bestaat ook duurzaam hout, maar vaak wordt dit gebruikt om een nog in goede staat verkerende houten vloer, een houten deur of iets dergelijks te vervangen. Dat is dus geen duurzaam gedrag van de consument. Conclusie: Duurzaamheid is alleen gebaat bij een ‘ouderwetse’ mentaliteit. Nu niet uit armoede, maar uit vrije wil. Dat gaat weliswaar ten koste van economische groei, maar bedenk: grondstoffen zijn eindig!

IN MEMORIAM WIM CHAIGNEAU

Officieel heette hij Willem, maar Wim was een gemakkelijker naam. Wim was geen onbekende in Lexmond. Velen, vooral zij die al lang in Lexmond wonen, kenden hem. Niet alleen van zijn bedrijf, maar ook van het verenigingsleven. Hij had een opgewekte natuur, maakte graag een grapje en stond voor iedereen klaar. Hij was ook een geboren zakenman, maar geen harde of sluwe. Hij hield rekening met anderen en vergat nimmer de menselijke kant. Hij was recht door zee, zonder fratsen of poespas. Van protserigheid moest hij niets hebben. Hij bleef liever gewoon.

Vanaf het begin was hij bij onze vereniging betrokken en zat ook in het eerste bestuur. Om gezondheidsredenen moest hij in 2005 aftreden, na 6½ jaar bestuurslid te zijn geweest. Op bijna elke bestuursvergadering was hij aanwezig, maar eind 2004 was zijn gezondheid al zo achteruit gegaan, dat hij zich voor een nieuwe bestuursperiode niet herkiesbaar stelde. Hij stopte toen ook met het rondbrengen van de Lek en Huibert Kroniek en de Nieuwsbrieven. Dat ging hem wel aan het hart, want het leverde de nodige praatjes en contacten op en dat vond hij wel prettig. Ondanks zijn ziekte, is hij een zeer meelevend lid gebleven.

Hij had altijd al last van bronchitis en kon het dan erg benauwd hebben, maar toen ook zijn hart niet goed meer functioneerde, leden zijn stemming en optimisme daar zeer onder. Het overlijden van zijn vrouw, tijdens zijn verblijf in het ziekenhuis, en zijn daaraan volgende verhuizing naar Open Vensters, hebben hem diep geraakt. Hij overleed op 20 maart 2010, 79 jaar oud, in het ziekenhuis te Nieuwegein.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe om dit verlies te dragen. We zullen hem herinneren als een fijne man met grote aandacht voor anderen. Moge Wim rusten in vrede.

= = = = =

WETENSWAARDIGHEDEN

R. Visser

Sporen.

Wat mij eindeloos intrigeert is de geschiedenis waar niet zo heel veel meer van bekend is. Neem nou onze omgeving, deze is toch al zo'n 1000 jaar bewoont, misschien zelfs langer, maar wat weten we nu eigenlijk van de vroegste geschiedenis van onze omgeving? Belangrijker nog, wat is er nog aan tastbare materialen uit die tijd? Jawel in vorige Wetenswaardigheden heb ik al wat oude materialen de revue laten passeren, maar veel verder dan de 15^e eeuw ben ik voorlopig nog niet gekomen.

Laten we daar eerst maar eens wat aan veranderen. In de Wetenswaardigheden van januari van dit jaar heb ik al verhaald van de verschillende scherven die ik in de afgegraven grond bij de Lekstraat had gevonden. Een van de scherven herkende ik als het voetstuk van een Jacobakan, een drinkbeker gebruikt in de 14^e en 15^e eeuw. Zie foto 1, hieronder.

Het voetstuk heeft een diameter van 9 cm. De vingerafdrukken van de maker zijn zelfs nog duidelijk in het aardewerk te zien. De hele kan moet er ongeveer uitgezien hebben als op foto 2 en 3. De hoogte varieert tussen de 20cm en 30 cm en ook dikte en de vorm kunnen enigszins verschillen.

Foto 2

Foto 3

Foto 4

De Jacobakan wordt met regelmaat gevonden bij opgravingen. Hij dankt zijn naam daar zelfs aan, daar er vrij veel van dit soort kannetjes zijn teruggevonden in de slotgracht van het slot Teylingen, in Voorhout (nabij Sassenheim). Dit is het slot waar Jacoba van Beieren, 1401-1436, (foto 4) haar laatste dagen heeft doorgebracht.

Misschien hield Jacoba wel van een biertje? Meer aannemelijk is dat de drinkbekers gebruikt zijn door haar personeel, daar ze zelf te ziek was van de Tuberculose, waaraan ze uiteindelijk ook is overleden.

Nu zijn ze in onze omgeving ook niet vies van een biertje, en gezien de verhalen in 'Recht en Slecht in het land van Brederode' waren ze er vroeger ook wel voor te porren, dus heel verrassend mag deze vondst niet zijn. Maar met onze scherf van een Jacobakan zijn we ondertussen toch wel in de 14^e eeuw beland.

Maar dan stopt het. Niets heb ik tot zover kunnen vinden van voor de 14^e eeuw. Maar als hier al zo lang mensen hebben gewoond, waar zijn dan toch die sporen uit die vroege periode (11^e tot 13^e eeuw)? De 13 eeuw is de periode van bijv. Graaf Floris V, 1254 – 1296 (zie foto 5), en de 12^e eeuw was de eeuw van de kruistochten.

Foto 5

Het is niet zo gek dat er steeds minder te vinden is van heel vroege periodes. Niet alleen ligt er ondertussen op sommige plaatsen een paar meter grond over dit soort resten, maar er waren toen ook gewoon nog niet zoveel mensen. In de 11^e eeuw bijvoorbeeld kende 'Nederland' nog niet eens steden en was onze omgeving meer moerasachtig, waar her en der wat lapjes grond ontgonnen waren. Die paar duizend mensen die toen in deze omgeving leefden, woonden voornamelijk op of rond de stroomruggen van de rivieren. Gewoon omdat de rivier nog niet getemd was en met grote regelmaat buiten zijn oevers trad. Lakesmund zou volgens de website van onze historische vereniging aan het einde van de 12^e eeuw, of het begin van de 13 eeuw zelfs zijn weggespoeld door de Lek waarna het dorp iets zuidelijker weer opgebouwd is (Huidige situatie). Helemaal niet vreemd natuurlijk, maar het vertelt wel iets over de mogelijke vindplaats en van de oudste resten van onze omgeving. Die zouden we dus waarschijnlijk meer richting de Lek moeten zoeken, misschien zelfs wel bij de Lekstraat waar de scherf van het Jacobakannetje gevonden is? Of misschien dichterbij de Bol? Zeker is dat als we echt iets willen vinden we het dan op een redelijke diepte moeten zoeken. In de afgelopen eeuwen zal er een flinke laag grond op deze resten terecht zijn gekomen of zijn ze door de rivier weggespoeld. Tenzij er graafwerkzaamheden gaan plaatsvinden in die omgeving, zullen eventuele resten uit die periode nog wel even voor ons verborgen blijven en zal ik me in de Wetenswaardigheden vooral richten op de voorwerpen die of al boven de grond zijn, of zich vrij gemakkelijk vrijgeven uit de grond. Er zit namelijk genoeg historie in de eerste meter grond onder onze voeten om de komende jaren over te schrijven. Het zou al zo fijn zijn als we daar wat meer van zouden mogen registreren. Ik doe daar een beroep op u allen! Als u de spade in de grond steekt om uw tuin om te spitten, of er wordt een stukje grond afgegraven voor een aanbouw kijk dan eens wat nader naar de grond! Wie weet stuit u wel op een oude munt, knoop, tegel of, en ik hoop dit van harte, misschien zelfs een compleet Jacobakannetje! Dat er nog van alles onder onze voeten ligt, weet ik zeker, want we laten allemaal sporen na!

Ook dit fragment van het Jacobakannetje wordt natuurlijk opgenomen in ons virtuele museum.

Object: Bodemfragment van Jacobakan

Staat: goed

Periode: 14^e -15^e eeuw

Herkomst: Lokaal

Vindplaats: Lexmond nabij de Lekstraat. (Aan linker kant gezien vanaf de dijk.)

Toepassing: Drinkbeker

Materiaal: Aardewerk

Maten: diameter 9cm (Complete beker is tussen 20cm en 30 cm hoog)

Eigendom: In bezit van R. Visser

Bronnen

Wikipedia

De 25 dagen van Nederland

=====

TOEN EN NU

W. van Zijderveld

Het enige museum dat Lexmond ooit had: Motormuseum Lexmond.

Met een andere voorgevel huist hier tegenwoordig Elar Autorijschool.

KIESGERECHTIGDEN IN 1848

W. van Zijderveld

Niet iedereen mocht kiezen

Tegenwoordig mag bijna iedere Nederlander die achttien jaar of ouder is stemmen. Dat was vroeger wel anders. Vóór de negentiende eeuw was daar helemaal geen sprake van. De overheden bepaalden zelf wel wie ze op een bepaalde post wilden hebben. Voor Lexmond en Hei- en Boeicop bepaalden eerst de heren van Vianen wat goed was voor de bevolking, liever gezegd voor henzelf, en daarna waren het de Staten van Holland en de ambachtsheren. Vriendjespolitiek vierde hoogtij en de regenten speelden elkaar en hun familieleden het balletje toe. Zo bleef de macht en het geld in een kleine groep mensen geconcentreerd. In de Franse tijd (1795-1813) werd dat anders en werd aan alle burgers kiesrecht verleend. Helaas, de Fransen waren te kort in ons land om hun ideeën wortel te laten schieten. Met hen vertrokken ook de meeste van hun ideeën over inspraak, openbaarheid en invloed van de burgers. Pas in 1848 werd het bestuur door een grondwets-herziening weer meer democratisch. Toch was men nog ver weg van de huidige situatie. Alleen mensen die een redelijke hoeveelheid geld of bezittingen hadden en daardoor een relatief hoge belasting moesten betalen, mochten aan de verkiezingen meedoen. Arme mensen telden toen nog niet mee, evenals vrouwen. Ook die mochten nog niet kiezen.

Na de grondwetwijziging en de kieswet van 1848 vond de eerste verkiezing eind november van datzelfde jaar plaats. Het land was in vele districten verdeeld. Er moest per hoofddistrict een lid voor de tweede kamer en een lid voor de eerste kamer worden gekozen.

De kiesgerechtigden van Lexmond

In Lexmond waren tweeëndertig mannen die mochten stemmen. De lijst geeft aan welke Lexmonders in die tijd 'gegoed' waren en welke ook daadwerkelijk hebben gestemd. Het geeft een goed beeld van de economische bovenlaag van Lexmond in 1848, dus 162 jaar geleden.

Provincie
Zuid-Holland

Gemeentes
Lexmondse

N ^o nummer	Namen en Tornamen	Bedrag der Beloofing	Aanmerkingen
1	Basal H	99 00 ^s	gestand
2	Bontum van H	58 26	
3	Beeff S. A.	gestand 64 83	gestand
4	Bikker J.	gestand 116 07	gestand
5	Pieren van J.	107 52	gestand
6	Leff van J. S.	71 86 ^s	
7	Francois, J. W.	63 41	gestand
8	Harlog, den A.	gestand 41 87	gestand
9	Harlog, den G. ^e	gestand 71 35 ^s	gestand
10	Heijden vander H.	113 15 ^s	gestand
11	Heusel van der C.	61 92 ^s	
12	Spenburg J.	gestand 98 79 ^s	gestand
13	Jong de Ch. ^e	gestand 63 05 ^s	gestand
14	Jong de J.	61 46	gestand
15	Meusbergen H.	156 12	gestand
16	Koutikh van J.	62 83 ^s	
17	Kon, A.	gestand 51 71 ^s	gestand
18	Klijn J.	gestand 81 61 ^s	gestand

Alles door Dicht van Kiesgerechtigden is opgemaakt en gestand
9de November 1848

Lijst van Lexmondse kiesgerechtigden (1848)

SAR 1131868

Lijst der Kiesgerechtigden binnen de Gemeente
Lexmond, op grond der overeenkomstige bepalingen
van Artikel 2 van het voorlopig Kiesreglement van
gesteld bij de Wet van den 11 October 1848. *Staatblad 1848*
Verk. 10229 *204*

Rijl. Nummer	Namen en Voornamen	Bedrag		Aanmerking
		der Belasting		
19	Sekkerkerk G	94	20 ⁵	geleend
20	Temme G	58	74	
21	Paardkooper P	13	74	
22	Seser van Kl.	78	00 ⁵	
23	Foor van A	44	20 ⁵	
24	Foor van S	52	34	geleend
25	Feen J	100	77	geleend
26	Verhoeve C	53	69	geleend
27	Verstuijs H	62	77	geleend
28	Vermeulen H	40	95 ⁵	geleend
29	Welle D	86	58	geleend
30	Westerhoudt G	62	99 ⁵	geleend
31	Wink J	12	73 ⁵	geleend
32	Wessing de Jacobus	68	30 ⁵	geleend

in de Vergadering van de Gemeenteraad van Lexmond op heten door
P. van der Meulen ontboden van Lexmond 300

Vervolg van de lijst van Lexmondse kiesgerechtigden (1848)

De meeste namen komen nog steeds voor, maar de financiële verhoudingen zijn toch wel veranderd. Sommigen vonden het nodig te gaan stemmen. Uitgetikt zijn de lijsten:

<u>Nr.</u>	<u>Naam</u>	<u>Bedrag der belasting</u>	<u>Opmerking</u>
1	H. Bassa	f 99,06 ⁵	gestemd
2	A. van Bentum	f 58,28	
3	A. Boeff Jr.	f 64,83	gestemd
4	F. Bikker	f 146,07	gestemd
5	F. van Dieren	f 197,52	gestemd
6	J.S. van Eck	f 71,86 ⁵	
7	J.W. Francois	f 63,41	gestemd
8	A. den Hartog	f 41,87	gestemd
9	G ^t . den Hartog	f 71,35 ⁵	gestemd
10	K. van der Heijden	f 143,15 ⁵	gestemd
11	C. van den Heuvel	f 61,92 ⁵	
12	J. Ipenburg	f 98,79 ⁵	gestemd
13	Chr ⁿ . de Jong	f 63,05 ⁵	gestemd
14	J. de Jong	f 61,46	gestemd
15	W. Kersbergen	f 156,12	gestemd
16	J. van Koutrik	f 62,83 ⁵	
17	A. Kon	f 51,71 ⁵	gestemd
18	J. Kleijn	f 81,61 ⁵	gestemd
19	G. Lekkerkerk	f 94,24 ⁵	gestemd
20	G. Lemme	f 58,74	
21	F. Paardekooper	f 43,74	
22	Kl. Van Zessen	f 78,00 ⁵	
23	A. van Toor	f 44,24 ⁵	
24	S. van Toor	f 52,34	gestemd
25	J. Veen	f 100,77	gestemd
26	C. Verhoef	f 53,69	gestemd
27	M. Versluis	f 62,77	gestemd
28	R. Vermeulen	f 40,95 ⁵	gestemd
29	D. Welle	f 86,88	gestemd
30	G. Westerhoudt	f 62,99 ⁵	gestemd
31	P. Wink	f 42,73 ⁵	gestemd
32	Jacobus de Zeeuw	f 68,30 ⁵	gestemd

De kiesgerechtigden van Hei- en Boeicop

In Hei- en Boeicop waren vijftien 'rijke' mensen, waarvan er twee financieel met kop en schouders boven de rest uitstaken. Het waren Govert de With en Bart Bogaard. Govert de With was zelfs dertig procent rijker dan de rijkste Lexmonder, F. van Dieren.

<u>Nr.</u>	<u>Naam</u>	<u>Bedrag der belasting</u>	<u>Opmerking</u>
1	Cornelis Bassa	f 80,04	gestemd
2	Bart Bogaard	f 122,94	gestemd
3	Jan de Bondt	f 48,30	gestemd
4	Frederik Brouwer	f 59,41	gestemd
5	Willem Janse van Eck	f 95,45	Voor zijn moeder gestemd
6	Willem de Jong	f 70,38	gestemd
7	F.W.J. Kaakebeen	f 49,73	
8	Alewijn van Os	f 49,45	gestemd
9	Cornelis van Os	f 75,68	
10	Jasper van Os	f 71,45	
11	Aart Pesselse	f 53,54	gestemd
12	Teunis Pesselse	f 45,52	gestemd
13	Thomas de Wild Jz.	f 47,25	gestemd
14	Thomas de Wild	f 99,22	gestemd
15	Govert de With	f 257,50	gestemd

Bron: Gemeentearchief Vianen, VIS 1848

=====

ONTVANGEN VAN DIVERSE PERSONEN

Kopie foto Geref. Jong.ver. <i>Waakt en Bidt</i>	H. Rietveld
Suikerzakje café Halfweg	A. van de Zouwen
Twee stalen transportkisten voor stembiljetten	Gemeente Zederik
Nota rietdekker Th. Verburg, 1931	Fam. H. Stravers
Het boek ' <i>De geschiedenis van de laatste eer in Nederland</i> '. door H.L. Kok. tweede uitgave okt. 1990	J. de Jong
Luchtfoto van Lexmond, uitgeven door de Rabobank	J. de Jong

=====

UIT DE 'LEERDAMMER' VAN 70 JAAR GELEDEN

J.L.E. Bassa-de Jong

Hei- en Boeicop

Bericht van 19-03-1940

- Praatdag C.B.T.B. Zaterdag 17 Maart j.l. werd door den C.B.T.B., Afd. "de Vijfheerenlanden", een praatdag gehouden in het Oude Rechthuis alhier.
.....Vervolgens hield de heer Biemond een korte toespraak over de voedselvoorziening van ons volk en onzen veestapel in oorlogstijd. Hierover werden verschillende vragen en opmerkingen gedaan. De heeren Biemond, Verkuijl en Van der Schans beantwoordden de sprekers, waarbij o.a. het volgende naar voren kwam: In dezen tijd, nu de aanvoeren van overzee zeer onzeker worden, is het den landbouwer geraden, zoveel mogelijk op eigen bedrijf te telen, dus door sterkere bemesting de opbrengsten aan gras op te drijven. Tevens is het ook aan te beveelen, zooveel mogelijk aardappels of andere gewassen als veevoeder te telen en door middel van gedroogd gras het krachtvoer te vervangen. Indien de belangstelling voldoende is, kan in de Vijfheerenlanden op zeer billijke condities een grasdrogerij worden gesticht. Het Bestuur ziet dan ook met belangstelling opgaven tegemoet van hen, die een perceel gras willen laten drogen.

Bericht van 13-04-1940

- Door den Burgemeester, alhier, is door middel van 'n circulaire 'n beroep gedaan op een aantal vrouwelijke vrijwilligsters in deze gemeente, om zich op te geven voor het bezetten van een luisterpost, die bij voldoende opgave geheel uit vrouwelijk personeel zal bestaan. Naar men verneemt hebben zich een voldoende aantal hiervoor beschikbaar gesteld.

Bericht van 11-05-1940

- Groote schoonmaak. Nu alle hens aan dek is, om onzen kerktoeren, alsmede het uurwerk, een nieuw aanzien te geven en

geheel te restaureren, zal ook de kerk zelf haar jaarlijkse beurt krijgen en geheel opnieuw gewit worden, terwijl de dekschilden van de steunbeeren weer met zwart bijgewerkt zullen worden. Met recht mogen wij verwachten, dat wanneer onze kerk geheel klaar is, deze meer dan ooit een gebouw zal zijn, waarop onze inwoners trots kunnen zijn.

Berichten van 22-05-1940

- Buitengewone drukte. Ook onze gemeente heeft in de bange uren, die achter ons liggen, het hare bijgedragen in de huisvesting van militairen en wagens. Geen huis of stal werd onbenut gelaten; ook het groote aantal paarden werd een plaats in de weide of stal gegeven. De verhouding tusschen de inwoners en militairen is uitstekend, waardoor verwacht mag worden, dat nieuwe hechte banden van vriendschap worden gesloten.
- Onze kerk. Mochten we in een onzer vorige nummers schrijven van het uiterlijk schoon van ons fraai kerkgebouw, door de tijdsomstandigheden heeft dit gebouw een groote verandering ondergaan door de noodig geoordeelde camouflage.

Bericht van 08-06-1940

- Verduistering. Het blijkt er bij sommige ingezetenen niet goed in te willen, dat verduistering nog steeds geboden is. Herhaaldelijk worden bij de gehouden contrôle lichtuitstralingen vanuit woningen, stallen en schuren geconstateerd. Bij herhaling zal tot andere maatregelen dan waarschuwen moeten worden overgegaan. Ook aan het berijden van rijwielen zonder verlichting schijnt men zich gaarne vast te houden. Nu echter door den Burgemeester is gelast, dat alleen met blauwe stof of verf afgeschermdde voor- en achterlichten mag worden gereden, zal hier streng de hand aan worden gehouden met het oog op het groote gevaar voor de wegen.

Berichten van 13-06-1940

- De dorpsrust. Thans begint zoo langzamerhand de landelijke rust in deze gemeente terug te keeren. De meeste van de paarden, die hier waren ondergebracht, zijn vertrokken, hetgeen voor menigen veehouder een opluchting is, daar hun land grootendeels is kaalgevreten. Te hopen is, dat zij hiervoor nog eenigszins schadeloos gesteld zullen worden, temeer nu de

veehouders op hun gras zijn aangewezen. Voorts is ook reeds het grootste deel van de hier gelegerde militairen vertrokken, terwijl vermoedelijk aan het einde dezer of aan het begin der volgende week de rest zal vertrekken, waardoor onze gemoedelijke dorps sfeer in zijn geheel zal zijn wedergekeerd.

- Autobanden-diefstal. Van twee in deze gemeente opgestelde militaire vrachtauto's zijn in den nacht van Maandag op Dinsdag banden onvreemd. Van den eenen wagen is de reserveband, terwijl van den anderen de reserveband en een compleet wiel werd afgehaald. Door de bevoegde instanties is een streng onderzoek ingesteld.

Bericht van 22-06-1940

- Gevaarlijk speelgoed. De afgelopen week hadden enkele schooljongens een gesloten busje uit de wetering alhier opgevischt, dat bij opening een sterke, prikkelende lucht verspreidde. Het hoofd der school, de heer H.K. Schuitemaker, chef van den gasdienst, constateerde, dat de inhoud bestond uit pijpjes traangas, waarna deze onmiddellijk zorgde dat dit gevaarlijke goedje te bevoegder plaatse werd gedeponereerd. Er kan niet genoeg op gewezen worden, dat bij het vinden van dergelijke gevaarlijke voorwerpen, zonder daar iets zelf aan te doen, onmiddellijk aan de politie moet worden kennis gegeven.

Bericht van 25-06-1940

- Al sedert jaren werden door bakkers alhier de basten van de houtschiller opgeharkt voor het stoken der ovens. Zoo was het dit jaar ook geschied, doch deze basten zullen nu den weg der verbranding niet opgaan, daar door het gebrek aan looistof voor de leerbereiding tijdig beslag op deze wilgenbasten is gelegd.

Lexmond

Bericht van 27-03-1940

- Geringe animo. Een dezer dagen ingezet huis met erf en tuin kon slechts den inzetsom van f 100,00 halen. De afslag heeft niet plaatsgevonden, doordat een familielid het pand ondershands heeft gekocht.

Bericht van 02-04-1940

- Besteller. In de plaats van de heer E. Spek, die als zodanig

ontslag heeft aangevraagd, is de heer J. van Mazijk Rzn. tot hulpbesteller aangesteld.

Bericht van 06-04-1940

- Al maar hoger! In Vianen werd Woensdag het in deze omgeving liggende weiland, dat voor losse verhuur in aanmerking komt, voor één jaar verpacht. Het was te verwachten, dat weer hogere prijzen zouden worden besteed, doch dat het zooveel zou schelen hadden weinigen vermoed, behalve de gegadigden, die mogelijk ook nog altijd verrast zijn. Normaal werd er 10 - 40% meer besteed dan het vorig jaar –toen de prijzen óók al hoog waren– doch het kwam óók voor dat perceelen tot 60% meer opbrachten. Zelfs werden er nog ruim 2 H.A. goed weiland voor f 400,00 gepacht. Waarvoor en waartoe vraagt men zich af. Zegeningen, mede een gevolg van de pachtwet, die de pachter bedoelde te beschermen.

Bericht van 27-06

- Uit de raadsvergadering. De Voorz. leest een schrijven voor van den Inspecteur van Staatstoezicht op de Volksgezondheid, waarin deze de bevindingen meedeelt van een onderzoek, ingesteld naar de toestand van woning no. 230 in Lakerveld, bewoond door G. de Keyzer. Het is gebleken, dat deze woning in vele opzichten afwijkt van de geringste eischen die aan volkshuisvesting gesteld behooren te worden, met name de geringe hoogte der vertrekken, te groote vochtigheid, het gemis van een behoorlijke W.C. etc. en dat deze woning niet voor verbetering vatbaar is, waarom de Inspecteur deze woning ter onbewoonbaarverklaring voordraagt. B. en W. stellen naar aanleiding van dit advies voor, tot onbewoonbaarverklaring van deze woning over te gaan, waarmede de raad zich vereenigt.

Bericht van 29-06-1940

- Weer school. Tot groote vreugde van alle vaders en vooral moeders! van schoolgaande kinderen, is Maandag voor beide scholen het onderwijs hervat. Waar de School met den Bijbel nog steeds door militairen bezet is, wordt om den anderen dag in de Openbare School onderwijs gegeven. Voor elke school 3 dagen per week. We vinden het een goede oplossing en verheugen ons er over, dat onze kinderen na zooveel weken gedwongen vakantie weer naar school kunnen gaan.

Algemeen

Bericht van 19-03-1940

- Duurdere koffie. De minimum kleinhandelsprijs voor koffie bedraagt met ingang van Maandag 18 dezer 54 cent per pond. Dit besluit werd genomen in de vergadering van Nederlandsche koffiebranders en theeverpakkers, ten einde door de prijsverhoging het geheven invoerrecht op koffie verder te compenseren. Daar de minimumprijs medio Februari werd vastgesteld op 46 cent per pond komt de verhoging neer op 8 cent per pond.

Bericht van 27-03-1940

- De West-Europese oorlog. De strijd ter zee, Duitse schepen getorpedeerd. Voor den eersten keer in dezen oorlog is de Britsche marine tegen de Duitse scheepvaart opgetreden in de wateren tusschen Zweden en Denemarken, waardoor Duitse ertsschepen naar Duitschland varen. Buiten de Deensche territoriale wateren, ter hoogte van Skagen heeft een Britsche duikboot het Duitse, 4947 ton metende, met erts geladen vrachtschip "Hedderneim" (de vroegere "Stad Delft") tot zinken gebracht.

Bericht van 23-04-1940

- Verlenging mobilisatievrijstellingen. De minister van Defensie heeft alle voorlopige mobilisatievrijstellingen, welke op 1 Mei a.s. zouden afloopen, verlengd tot 4 November 1940. De minister zal, naar men verneemt, echter een onderzoek instellen, naar de al dan niet blijvende gerechtvaardigdheid van elke vrijstelling. Wanneer het onderzoek zou uitwijzen, dat de grond voor een vrijstelling niet meer aanwezig is, dan zal na 4 November a.s. het op grond van zulk een vrijstelling verleende verlof niet meer worden verlengd.

Bericht van 22-06-1940

- De bezetting van Denemarken. Onder de Deenen, die bij den Duitschen inval gedood zijn, was ook Prins Waldemar van Rosenborg, een neef van Koning Christiaan.

Bericht van 17-08-1940

- Wenken voor de zuinige huisvrouw. Op het ogenblik is er weinig vet beschikbaar. Wie nog wat spek heeft doet goed dit zoo

verstandig en zuinig mogelijk te gebruiken. Versch spek en gerookt spek gebruiken we op verschillende wijze.

- **Versch spek.** Dit kan in de vorm van “Zultspek” verwerkt worden tot een smakelijke broodbelegging en het kan ook in de plaats van vleesch dienst doen bij het middagmaal, bijv. bij tuinboonen of slaboonen
- **Stroopvet.** Het uitgesmolten vet kan men verwerken tot stroopvet; hiervoor wordt $\frac{1}{4}$ vet en $\frac{3}{4}$ stroop (warm) vermengd. Het kan dan in de plaats van boter op de boterham gesmeerd worden.
- **Melkaardappelen.** Een restje gebakken spek en een rest aardappelen kunnen samen tot melkaardappelen verwerkt worden. Maak een sausje van spekvet, bloem en melk; de hoeveelheid is afhankelijk van de portie aardappelen, deze moeten niet te droog worden. Snijd de aardappelen in blokjes en vermeng ze met het fijngesneden spek. Roer dit samen door de saus en laat alles goed warm worden, maar niet koken. Meng er voor het opdoen de gehakte peterselie door.
- **Frituurvet.** Hebben wij een pan met frituurvet, die door het vele gebruik donker is geworden dan gaan we als volgt te werk. Snijdt het gestolde vet in stukken en zet ze in een groote pan met ruim water op. Breng het water aan de kook en laat alles zachtjes $\frac{1}{2}$ uur koken. Pas hierbij op voor overkoken met het daaraan verbonden brandgevaar! Laat nu alles geheel koud worden. Op het water vormt zich dan een laag licht gekleurd vet met aan de onderkant er tegenaan een donker laagje. Licht het vet uit de pan en verwijder het zwarte gedeelte; de rest is nu weer voor gebruik gereed.

=====

VACANTIE ZONDER HAAST!

J. van Rijn

Inleiding

Dit artikel stond op 16 augustus 1966 in De Gecombineerde. Het is onmiskenbaar geschreven door de heer J. van Rijn, waarvan we al meer artikelen hebben geplaatst. Het is een goede sfeertekening van Lexmond uit vervlogen jaren, die de ouderen onder ons zeker zullen herkennen. Houdt u bij het lezen van het eerste stukje in de gaten dat het toen 1966 was! Wanneer over 'wij' wordt gesproken, bedoelt de schrijver zichzelf. Een soort koninklijk meervoud dus.

Haastige vakanties

Het valt niet te ontkennen dat ons land te kampen heeft met steeds beperkter wordende vakantiemogelijkheden. Maar zó erg als sommigen het voorspiegelen is het niet. Zeker, ook wij vragen ons wel eens af waar het op den duur heen moet met onze enorme bevolkingsaanwas. Wij zijn het echter vierkant oneens met diegenen die beweren dat er geen vakantiemogelijkheden in Nederland meer zijn. Die zijn er genoeg! De fout van vandaag de dag is –en dat is jammer– dat de mensen veel te veel op een kluit samenklonten in drukke toeristencentra. Dan lijkt ons land inderdaad klein, en zeker voor hen die het alsmear sneller per auto afdoen. Op die manier is men er in een vloek en een zucht doorheen. Toegegeven, wie over autobanen jaagt verplaatst zich gemakkelijk en snel, doch hoeveel schoons ontgaat het netvlies.

Luisteren naar de stilte

Er is in Holland naast loempia en frites nog heel wat meer te verteren. Fietsen is de beste manier om bij plekjes te komen, waarvan u het bestaan niet vermoedde. Het is zelfs op een stille polderdijk heel best mogelijk dat u in vijf kwartier geen mens tegenkomt. Heus, wanneer u geen haast hebt, beleeft u de vakantie van uw leven. Buiten, met name in ons rivierengebied, is het altijd mooi. Het doet er niet toe of er zich een pauwblauwe hemel over de rivier koepelt, dan wel laag hangende wolkenvelden er overheen

jagen, boeien doet de rivier altijd. Ook 's avonds tijdens een wandeling door de kampen land is er wel wat te beleven. Luisteren b.v. naar de krekels en naar de kievieten, en naar het grazen van de koebeesten in het veld.

Soms zijn die koeienlijven niet eens meer te zien vanwege opkomende dauw, een natuurverschijnsel dat meestal een mooie dag doet verwachten. Het luisteren naar een trein in de verte is al een plezier op zichzelf. Zelfs het geluid van een fietsdynamo of het luisteren naar de stilte is al hartverheffend.

Achterklap

In dergelijke contreien tiert nog achterklap, en dat merkt en ziet u al gauw aan de weetgrage gezichtjes achter kraakheldere gordijntjes. Och, het is hun enige vertier. Aardig zijn ze genoeg, die buitenmensen, een beker volle melk of een lekkere appel zullen ze u niet weigeren. En doorgaans behoeft u daar niemendal voor te betalen. Dokters worden hier vast niet rijk van verhoogde bloeddrukken en neuroses, veeartsen daarentegen komen beter aan hun trek.

Aan jachten heeft men een hekel, hier wordt gelukkig nog gestaag gewerkt. Het zijn de slechtste mensen niet die in de polder leven, men moet alleen even de tijd nemen om ze beter te leren kennen. Wij, dagelijkse margarine-smullers, gaan teminste weer enige romige melk- en "goeie botterweken" tegemoet.

Tante Pos vroeger vlugger

U moogt best weten dat wij in Lexmond onze levenslente hebben beleefd. Wanneer wij in die tijd –ver vóór de Tweede Wereldoorlog– 's morgens vóór half tien een briefkaart van twee centen porto in de brievenbus in Scheveningen deponeerden om onze komst te melden, dan stond onze familie diezelfde middag om kwart voor vijf aan de steiger om ons van de Lekboot –al lang uit de vaart– af te halen. Zó vlug werkte tante Pos in die tijd! Zo'n briefkaart ging namelijk per trein naar Utrecht, vandaar met de bus van de Twee Provinciën naar Lexmond, en daar nam de inmiddels al lang gepensioneerde postkantoorhoudster mejuffrouw Kooyman (nog in leven) de postzak in ontvangst. Jan van Dijk –ook al met pensioen en nog in leven– zorgde er dan voor dat vóór half vijf iedereen zijn post had.

Veranderingen

Lexmond heeft het verleden goed weten te bewaren. Er mag hier en daar eens een grintweg bestraat (en verbeterd) en een lindeboom omver gehaald, en enkele woningwetwoningen bijgekomen zijn, veranderd is er weinig. In de huizen binnen is wel veel veranderd. Daar zitten achter de ramen mensen oud te worden die wij nog in volle glorie hebben gekend. Dat gebeurt in de stad ook, zult u zeggen, maar buiten lopen deze dingen veel meer in het oog. Iedereen kent daar immers de ander en het medeleven met elkaar geschiedt daar veel intenser.

Gerrit Veen met pensioen!

Luisteren naar en praten met bekende dorpsfiguren is een prettige bezigheid. Wij deden het dezer dagen met Gerrit Veen, een figuur uit een streekroman. Gerrit werd in 1888 in de nabij Lexmond gelegen buurtschap Kortenhoeven geboren en is zijn streek nooit ontrouw geweest. Thuis, vader en moeder niet meegerekend, waren ze met z'n tienden en vader was boer. Niemand van zijn zusters en broers (van wie er nog acht leven) is in het boerenvak verzeild, al zijn het wel Gerrits' eerste stappen in de maatschappij geweest. Gerrit nestelde zich al gauw in een knusgezellig huisje aan de dijk, waar hij een café begon. Hij kan daar zo vanuit zijn raam de Lek, de Utrechtse Dom, de Vreeswijkse brug en de TV-toren in Lopik zien.

De gunstige ligging van zijn café was oorzaak waarom Gerrit in de Eerste Wereldoorlog door de 'Reederij op de Lek' werd aangesteld als veerman. Deze maatschappij onderhield met prachtige luxe raderboten een passagiers- en vrachtverbinding tussen Rotterdam en Kuilenburg. Sommige boten gingen zelfs door naar Wijk bij Duurstede. Voor een loon van twaalf gulden per week moest Gerrit enkele malen per dag naar de steiger voor het aannemen en afgeven van vrachtgoed, dat niet zelden uit levende have bestond. Geen slechte beloning, want een daggelder ging in die tijd met achthonderd centen naar huis.

Gerrit had bovendien zijn café en ving nog stalgeld van bootpassagiers die bij hem de fietsen stalden. Voorts leverde het wegbrengen van vrachtgoed hem ook nog een tientje op. Geldzorgen heeft Gerrit niet gekend en hij kreeg het nog beter toen hij in 1926 bode bij de gemeente Lexmond werd. Het 25-jarig

jubiläum leverde hem een gemakkelijke stoel, en toen hij van Drees ging trekken, een kistje fijne sigaren van de burgemeester op. De Edelachtbare heer gaf tevens te kennen hem nog niet te willen missen, vandaar dat Gerrit tot zijn 77e jaar zijn gemeentenaren van dienst gebleven is.

Gerrit was een vraagbaak voor velen en geen praatjesmaker! “Dat aanblijven”, aldus Gerrit, “was zo’n merakel niet”. Met vaste tijden hield hij zich na zijn 65e niet meer op en “ze kwamen mij wel halen wanneer er zaken waren van aanbelang”. En als er brieven of boodschappen waren, dan was het vaak: “Gerrit, je mag het morgen ook wel doen”. Hij bleef zodoende trouw de penningen innen voor de honden- en straatbelasting en plakte regelmatig poldernieuws op en zegde de schouw aan. Kortom, het toezicht op de naleving van allerlei gemeenteverordeningen was bij Gerrit in goede handen.

Gerrit en begrafenissen

Hij was jaren afslager en marktmeester en hij had de opperste leiding van begrafenissen. In Lexmond brengt men zijn doden namelijk nog steeds te voet achter de kerk. Zes ingezetenen dragen de kist en zij ontvangen hiervoor per man f 10,- draagloon.

Gerrit liep altijd voor, had de leiding en kreeg daarom iets meer. Henk Schotman, Toon Plieger en Gerrit de Jong –alle drie bij de tachtig– zijn de oudste dragers.

Kortgeleden heeft Gerrit al zijn functies aan de kant gedaan. Een verhoogd bloeddrukje vermaande dat hij het voortaan wat kalmer aan moest gaan doen. Gerrit is wat dat betreft een verstandige man en vond, dat wat het zwaarst is, ook het zwaarst moet wegen. Zodoende verkoopt hij zo nu en dan nog een flesje bier met beugelsluiting in zijn café, maar die verkoop geschiedt eer om het maken van een praatje met zijn dorpsgenoten dan uit winstbejag.

Met de Lekboot verdween in de bezettingstijd ook de drukte in zijn zaak. Gerrit Veen maakt zich daar heel niet druk om en hoopt op zijn dooie gemak zijn vader en moeder, die 86 en 87 werden, in leeftijd voorbij te gaan.

De Drie Snoeken

Wie tijdens de vakantie in het boerenland zijn vrienden wil ontmoeten, moet de drempel van het dorpscafé over. Bijvoorbeeld in

De Drie Snoeken, een typisch oud dorpscafé in Lexmond, dat zowat een mensenleeftijd werd geëxploiteerd door de drie gezusters Van Luyt. Deze drie dames hebben hun café voortreffelijk gedreven. Veel doortrekkend publiek en talrijke zakenlieden vonden bij de dames Van Luyt de door hen gezochte sfeer en rust, uitstekende verzorging en netheid. Tot uren in het rond genoot deze stijlvolle zaak een uitstekende reputatie. Uit een band sprong nooit iemand en wie dat van plan was, kwam uit zichzelf al niet. Ook op maatschappelijk en sociaal terrein hebben deze dames onvoorstelbaar veel gedaan.

Het bedrijf is gelukkig in de familie gebleven en werd voor enige jaren terug overgenomen door hun neef Jan van Dijk. Nieuwe bezems vegen doorgaans schoon, maar Jan heeft gelukkig de sfeer in dit meer dan driehonderd jaar oude bedrijf bewaard. Er hangt een jachtgeweer aan de wand, enige speculaasvormen en het is een genoegen naar het regelmatig getik van de antieke Friese klok te luisteren.

Heel vroeger, toen Lexmond nog geen gemeentehuis bezat, werd in De Drie Snoeken getrouwd. Boven raadsvergaderde men en beneden brachten notarissen er boel onder de hamer. Er was ook een stalhouderij, waar boeren uit de omtrek op hun verre tochten hun paarden kwamen uitspannen en verwisselen. Tegenwoordig vergaderen daar de plattelandsvrouwen en de besturen van de arbeiderszangvereniging Nieuw Leven en die van de wandelsportvereniging WIK. De goed gevulde prijzenkasten aan de wand wijzen op een kerngezond verenigingsleven.

Jan van Dijk helpt overdag zijn broer in de bakkerij en dan staat zijn flinke vrouw Hilletje Schild achter de tapkast. Zij vindt daarnaast nog tijd haar drie flinke knullen van 6, 9 en 14 jaar een gedegen opvoeding te geven en voldoende aandacht te schenken aan haar vierde, weer een knul!

De lattenbank naast het biljard staat er ook nog en deze komt uitstekend van pas wanneer er in het café boerenbruiloft is. Bij grote drukte springen Hilletje's zus en Knelia van den Heuvel bij. Mocht het op zulke festijnen al te levendig dreigen te worden, dan zijn daar Hilletje en Jan die met een kwinkslag orde op zaken stellen. Een gerenommeerd verleden waardig!

=====

DAMMEN IN HEI-EN BOEICOP

E. Buijserd

Dammen

Ja, dat werd een tijdlang fanatiek en goed gedaan.

Hei- en Boeicopse Dam Vereniging was de naam van de club, ofwel kortweg HBDV. Heropgericht omstreeks 1960 en bij gebrek aan voldoende leden om een team in competitieverband te laten uitkomen, gestopt omstreeks 1975.

Officiële gegevens heb ik niet kunnen achterhalen, maar volgens het geheugen van de oud-leden J.P. van Hemert, H. Stravers en van mijzelf kan toch het volgende beeld worden geschetst.

De damvereniging was een door ieder in het dorp aanvaard fenomeen. De verzuiling die toch wel merkbaar was in scholen, kerk, politiek enz., was niet merkbaar bij de toenmalige dammers. Daar damde ieder die dat graag deed en dat werd, door welke groepering dan ook, geaccepteerd als een veilige, zinvolle en leuke vrijetijdsinvulling. Gespeeld werd er op maandagavond in gebouw Internos en wel op het podium. Er stond in de wintertijd een grote kachel te loeien en ja, gerookt werd er in die tijd nog volop.

In het Rivierendistrict werd in competitieverband gespeeld tegen andere clubs uit de omgeving. Veel van die clubs, zoals die uit bv. Vianen, Meerkerk, Leerdam, Giessenburg, Nieuwpoort en Vuren, bestaan ook niet meer. Best jammer eigenlijk. Maar ja, ontwikkelingen hou je niet tegen. Er zijn, speciaal voor de jeugd, natuurlijk nog zoveel andere dingen te doen, men is veel meer mobiel dan toen en de jeugd moet toch voor de aanwas zorgen. Gelukkig bestaan er nog steeds gezonde clubs waar menigeen zijn of haar krachten kan meten.

Ook waren er elk jaar bekerwedstrijden in een knock-outsysteem waar ook wel verenigingen van buiten het district in meespeelden.

HBDV is bij ons weten, hoewel een gevreesd team, nooit districtskampioen geweest, maar wel bekerkampioen. We waren echt gevreesde cupfighters.

Eens per jaar was er een jaarvergadering met klaverjassen tot slot en 's zomers was er een maandenlang reces. Alle andere avonden

werden besteed aan het clubkampioenschap, die onderlinge competitie werd genoemd. In de zestiger jaren waren er 26 leden en we hebben in de topjaren wel met 2 tientallen in de competitie gespeeld. Dames zijn bij ons weten nooit lid geweest. Jammer eigenlijk, best gezellig toch. Waarom wel zingen met elkaar en niet dammen?

En nu de namen. Eerst en vooral Joh. Burggraaf. Heroprichter, mentor, nestor en voorzitter. Daarnaast was hij een zeer sterke speler die tot hoge leeftijd heeft gespeeld. Hij was een speler die er van hield om klassiek te spelen en omdat hij dat zo goed deed en successen behaalde, werd dat door velen nagevolgd. Hij was ook meestal de clubkampioen. Zo nu en dan lukte het wel eens aan een jongere speler om hem van die plaats te verdrijven maar grote kans dat hij het volgende jaar weer alle anderen achter zich liet. Ook speelde hij veel persoonlijke toernooien en sneldamtoernooien door geheel Nederland.

Andere namen die in ons geheugen opkomen zijn:

A. Brouwer, C. Brouwer, F. Brouwer, E. Buijserd, A. de Gans, B. de Gans, D de Gans, J. Hekman, Jac. van Hemert, J.P. van Hemert, L. de Hertog, Joh. de Jong, G. Kers, G. Lekkerkerker, B. Stravers, H. Stravers, C. Verkerk, D.C. Verkerk, L. Verkerk, O. Verkerk, T. Verkerk en W.O. Verkerk. Dat zijn er nog geen 26, dus moeten er nog meer zijn geweest.

Ook in Lexmond is omstreeks 1970 geprobeerd om de damclub DOS her op te richten. Die club heeft toen maar enkele jaren bestaan. Een van de eerste wedstrijden die DOS speelde was tegen HBDV. Verdere gegevens van DOS heb ik niet, behalve dan de opstelling en de uitslag van juist die ontmoeting op 24 september 1970. Een geflatteerde uitslag natuurlijk, want de meeste spelers van DOS begonnen pas.

DOS	-	HBDV	6-14
B. Stravers	-	E Buijserd	0-2
B. van Dam	-	Joh. Burggraaf	1-1
H. Versluis	-	Jac. van Hemert	0-2
G.J. de Vaal	-	H Stravers	0-2
J. Wouda	-	J.P. van Hemert	0-2

J. Bogaart	-	C. Verkerk	1-1
T. Lakerveld	-	C. Brouwer	0-2
H. van Zessen	-	O. Verkerk	2-0
G. 't Lam	-	T. Verkerk	0-2
S. de Wit	-	D.C. Verkerk	2-0

Een momentopname van 40 jaar geleden dus.

Er zijn gelukkig hier en daar nog actieve damclubs die goed draaien, maar niet meer in Hei- en Boeicop en Lexmond. De schrijver van dit stukje denkt met veel plezier terug aan zijn periode in Hei- en Boeicop en aan de tijd dat hij lid was bij HBDV. Hij is de enige Hei- en Boeicopper die nog actief dammer is bij een damclub.

De foto toont aan dat er nog steeds jongeren zijn die van dammen houden.

=====

HET WAPENBORD IN DE OUDE RAADKAMER VAN LEXMOND

W. van Zijderveld

Het wapenbord

Op de schoorsteen van de raadzaal in het oude gemeentehuis aan de Dorpsstraat te Lexmond, nu in gebruik als trouwzaal, stonden vroeger enkele voorwerpen. Het meest opvallende was het houten wapenschild. Dit is het enige dat er tot op de huidige dag nog staat.

Het wapenbord in de oude raadzaal.

Op een houten balk staan twee goudkleurige staande leeuwen die tussen hen in een wapenschild ophouden, dat bekroond is met een gouden kroon. Het geheel is gebeeldhouwd. Ook de figuren van het wapenschild zijn in reliëf weergegeven. Dit heeft het voordeel dat bij overschilderen de oorspronkelijke vorm gehandhaafd blijft.

Op het rechterdeel van het wapen staat in een wit veld een zwarte pot op een goud veld. Op de onderste linkerhelft staat, in een zilver veld, een zwarte roofvogel met uitgespreide vleugels op een rots. De bovenste linkerhelft is verdeeld in twee verticale velden. Het rechter witte veld bevat een rode lelie en op het blauwe linkerveld staat een gouden ster.

In het hartschild staan linksboven en rechtsonder een zwijnskop op een wit veld en op de twee andere gouden velden drie rode zuilen. Het schild op het orgel in de kerk is identiek, zij het dat de rots zwart is en de vogel boven de 'rots zweeft'. De kleur van de rots kan bij het overschilderen in de loop der tijd zwart zijn geworden.

Het wapen van Anthony van den Bergh

Niemand wist van wie het wapen was. Het was van een vroegere ambachtsheer, dat was wel duidelijk, maar niet van wie. Na veel vragen, zoeken in boeken en archieven, werd het duidelijk dat het een alliantiewapen was, dat toebehoorde aan Mr. Anthony van den Bergh en zijn echtgenote Elisabeth Pot(t). Een alliantiewapen is een wapen waarop twee wapens op één schild zijn samengevoegd. Hier dus dat van Van den Bergh en van zijn vrouw.

Anthony had de heerlijkheid Lexmond in 1784 gekocht en in 1791 schonk hij het orgel. Aan de onderzijde van de middelste pijpenbundel is hetzelfde wapenschild aangebracht. Het is dus wel zeker dat het wapenschild in de oude raadzaal het alliantiewapen is van Anthony van den Bergh en zijn vrouw Elisabeth Pott.

Het wapenschild onder de middelste pijpenkoker van het orgel.

In de literatuur wordt het wapen van Anthony van den Bergh echter anders omschreven en afgebeeld. In het wapenboek van Rietstap¹ staat het wapen als volgt afgebeeld: De ster is vijfpuntig in plaats van zespuntig zoals op het bord. De lelie is zilver op een rood veld, terwijl dit op het wapenbord juist andersom is. De vogel kijkt een andere kant op en de 'rots' waarop hij staat is groen in plaats van blauw, zoals op het wapenbord.

In de verzameling wapens van Muschart², wordt een identieke beschrijving gegeven, zij het dat de 'rots' daar groen is. Een andere beschrijving is identiek, behalve dat de roofvogel bruin is en hij staat op 'een blauwe bol'.

De kleur van de vogel is dus meestal zwart en de 'rots' blauw, maar verder zijn de beschrijvingen identiek. Ze wijken dus af van die op wapenbord en orgelfront. Het wapen van de familie Pot(t) klopt wel.

Het wapen van Van de Bergh van Lexmond, zoals vermeld door Rietstap

Het hartschild

Maurits Cornelis de Waall, de ambachtsheer waarvan Anthony van den Bergh de heerlijkheden Lexmond en Lakerveld had gekocht, voerde een wapen met een hartschild. Hierin staat linksboven en rechts beneden een zwarte zwijnskop op een zilver veld en linksonder en rechtsboven drie rode zuilen op een gouden veld. Het is dus identiek aan het hartschild van het alliantiewapen wapen van Anthony van den Bergh in de raadzaal en op het orgelfront.

Dit hartschild gaf aan dat zij heer van Lexmond en Lakerveld waren, want de zwijnskop was het wapen van Lexmond en de drie zuilen dat van Lakerveld.

Hoe het wapenschild in Lexmond (terug?)kwam

De in Lexmond opgegroeide Jo Schrijvershof was in zijn latere leven onderwijzer te Rheden, dat enkele kilometers oostelijk van Velp ligt. Hij had kennis gemaakt met mr. Johannes Hendricus Cornelis van Reenen, heer van Lexmond, Achthoven en Lakerveld, die toen in

Velp het huis 'De Kleiberg' van zijn overleden vader, J.H.C. van Reenen bewoonde, en kwam zo te weten dat het wapenbord zich daar bevond. Toen bleek dat mr. Van Reenen bereid was het te verkopen, was in 1972 een telefoontje naar het gemeentehuis van Lexmond voldoende om het gemeentebestuur, onder leiding van burgemeester P. Visser, in beweging te zetten. Op 28 oktober 1971 was het verbouwde gemeentehuis in gebruik genomen en mogelijk zou het wapenschild daar een plaatsje kunnen vinden.

Er werd een afspraak gemaakt met mr. J.H.C. van Reenen en gemeentesecretaris G. Janssen ging met raadslid D.B. Mollenvanger naar Velp om te zien of ze de koop konden sluiten. Het verwerk van het wapenbord bleek in niet al te beste staat te zijn, maar verder viel het wel mee. Het was een mooi wapenschild. Alvorens tot zaken te komen, werd aan de twee Lexmonders eerst vele verhalen verteld, maar uiteindelijk kon er toch over de aankoop worden gepraat. De vraagprijs van f 1000,- was in hun ogen nogal hoog, maar daar was niets af te krijgen. Het voorstel werd aan de raad voorgelegd en deze ging hiermee op 7 september 1972 zonder discussie akkoord. Zo werd de gemeente voor f 1000,- eigenaar van het wapenbord. Het werd opgeknapt en staat sindsdien op de schouw in de trouwzaal (ex raadzaal) in Lexmond te pronken³.

Waar kwam het wapenschild vandaan?

Het wapenbord in de raadzaal en dat van het orgel zijn identiek en moeten dus wel in dezelfde tijd zijn ontstaan. Dat betekent dus dat het wapenbord uit ongeveer 1791 moet dateren en mogelijk door dezelfde ambachtsman is gemaakt als het wapen op het orgel.

In een boek⁴, uitgegeven in 1922, staat vermeld dat boven de herenbank een wapen staat, waarvan de beschrijving klopt met het wapen van Anthony van den Bergh. De ambachtsheer heeft ongetwijfeld een speciale bank in de kerk gehad en deze zal voorzien zijn geweest van zijn wapen.

Het is zeer goed mogelijk dat het wapenbord dat nu in de oude raadzaal staat, eerst boven de bank van de ambachtsheer heeft gestaan. Het moet zijn overgedragen door de erven van mr. Pieter Theodorus Constatijn van den Bergh, de dames Ploos van Amstel te Baarn, aan de nieuwe heer van de heerlijkheid Lexmond, Achthoven en Lakerveld, de heer Gerlach Cornelis Johannes van Reenen, op 4

december 1886. Het wapenschild is daarna overgebracht naar zijn woonplaats Huize 'Vegtlust' te Loenen. Daar bleef het tot 1924, toen zijn neef J.H.C. van Reenen senior, toenmalig heer van Lexmond, van 'Vegtlust' te Loenen naar Velp verhuisde⁵.

In 2005 werd het wapenschild alsnog door de huidige ambachtsheer, dr. M.F.I.J. Bijleveld, neef van mr. J.H.C. van Reenen, teruggekocht en aan de gemeente Zederik geschonken. Hierbij werd het in permanente bruikleen aan de Vereniging Historisch Lexmond en Heien Boeicop gegeven, met als standplaats de trouwzaal te Lexmond.

Bronnen

1. Rietstap, J.B., *Armoires des familles contenues dans l'Amorial Général*, Uitg. L'Institut Héraldique Universel, Parijs, 1903, Pl. CLXXXIV
2. Collectie Muschart, aanwezig in het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag, nr. 7Q
3. Gem. archief Zederik, Lexmond, Raadsverslag 7 sept. 1972, Finan. Verslag 1972, nr. 372; Afd. I, hoofdstuk VIII, par. 7, en de personen: Mevr. J. Janssen-van Weelderen, D.B. Mollenvanger, B. Schrijvershof, C.H. Vlot
4. Bloys van Treslong Prins, mr. P.C., *Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Zuid-Holland*, deel IIA, p. 193-194, A. Oosthoek, Utrecht, 1922
5. Dr. M.F.I.J. Bijleveld van Lexmond

=====

AANVULLING EN RECTIFICATIE

- In aanvulling op het artikel *Diepvriezen in Lexmond*: Zowel in Nieuwland als in Goudriaan is nog een diepvriesgebouwtje in bedrijf.
- Rectificatie op het artikel *De kluzenaar in Heicop*. Aanvullende gegevens kwamen niet van G. de Wildt, maar van Th. de Wildt. Hij gaf ons ook nog kopieën van notariële brieven uit 1979, waaruit bleek dat zijn voornamen niet Willem Frederik waren, zoals vermeld in gemeentelijke correspondentie, maar Willem Floris. Hieruit bleek dat hij bij zijn overlijden bepaald niet onbemiddeld was, dus dat gerucht was inderdaad waar.

=====

HERKOMST ILLUSTRATIES

Voorpagina	Hoek Dorpsstraat - Kortenhoeven	H. Molenaar
Pagina 5 en 9	Voet Jakobakan	R. Visser
Pagina 6	Foto 2, Jacobakan	Thecoinhunter.com
Pagina 6	Foto 3, Jacobakan	Muntbodenvondsten.nl
Pagina 7	Jacoba van Beieren	Wikipedia
Pagina 7	Graaf Floris V	Wikimedia
Pagina 10	Toen: Motormuseum Lexmond (2004)	W. van Zijderveld
Pagina 10	Nu: Elar Autorijschool (2010)	W. van Zijderveld
Pagina 12 en 13	Lexmondse kiesgerechtigden 1848	Gem. Archief Vianen
Pagina 29	Dammen	hdci.nl
Pagina 30	Wapenbord.	W. van Zijderveld
Pagina 31	Wapenschild	W. van Zijderveld
Pagina 32	Wapen Van de Bergh van Lexmond	J.B. Rietstap

Omdat het volgende nummer een themanummer wordt, kan kopij voor het daaropvolgende nummer, voor 15 oktober worden ingeleverd.

© Overname van artikelen of gedeelte daarvan voor publicatiedoeleinden, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur en/of redactie. Onder voorwaarden van duidelijke bronvermelding en toezending van een exemplaar aan de auteur en de redactie.

INHOUDSOPGAVE

Duurzaam, vroeger en nu	3
In Memoriam Wim Chaigneau	4
Wetenswaardigheden	5 t/m 9
Toen en Nu	10
Kiesgerechtigden in 1848	11 t/m 15
Ontvangen van diverse personen	15
Uit de 'Leerdammer' van 70 jaar geleden	16 t/m 21
Vacantie zonder haast!	22 t/m 26
Dammen in Hei- en Boeicop	27 t/m 29
Het wapenbord in de oude raadkamer van Lexmond	30 t/m 34
Herkomst illustraties	35

ACTIVITEITENAGENDA:

- Za. 28 aug. 2010** Stand op Jaarmarkt Lexmond
- Za. 2 okt. 2010** Excursie naar Museumboerderij Zelhém en
Mostermuseum Doesburg
- Wo. 6 okt. 2010** Lezing *Stoombootdiensten*, A. Bijl,
Dorpshuis Kortehoeven